

1-1-1990

การประเมินโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน

กัญญา ยั่งยืน

สุกัญญา เข้มคำ

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

ยั่งยืน, กัญญา and เข้มคำ, สุกัญญา (1990) "การประเมินโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน," *Journal of Education Studies*: Vol. 18: Iss. 3, Article 13.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.18.3.13

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol18/iss3/13>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การประเมินโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน

กัญญา ยั่งยืน
สุกัญญา เฟื่องคำ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในวงการศึกษาว่า การประเมิน Evaluation ย่อมนำไปสู่การปรับปรุงในทุกด้าน Evaluation is not to prove, but to improve แนวคิดนี้ได้เข้ามาทดแทนแนวความคิดเดิมที่ว่า การประเมินโครงการคือการจับผิด การประเมินโครงการคือการไปสั่งสอน ทำให้ผู้ถูกประเมินเกิดความวิตกกังวล เกิดความกลัว และมักไม่ให้ความร่วมมืออยู่เนือง ๆ ซึ่งความจริงแล้ว การประเมินโครงการเป็นการนำไปสู่การตัดสินใจในการปรับปรุงโครงการในแง่มุมต่าง ๆ อย่างทันทั่วทั้งที่ เมื่อทราบข้อบกพร่องนำไปแก้ไข ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการต่อไป

การบริหารโครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ก็ตาม จะเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพหรือไม่นั้น จำเป็นต้องอาศัยการประเมินโครงการ (Project Evaluation) ที่เป็นระบบ คือผลจากการประเมินโครงการ จะทำให้ผู้บริหารโครงการได้ทราบจุดเด่นและจุดด้อยของโครงการ เพื่อดำเนินการแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ ในฐานะที่เป็นผู้บริหารรับผิดชอบโครงการ เมื่อได้ดำเนินโครงการไปแล้วย่อมต้องการทราบว่าโครงการนั้นบรรลุเป้าหมายหรือไม่ เพียงใด คู่กับทุนและแรงงานที่ลงทุนไปหรือไม่ คำตอบของคำถามเหล่านี้จะได้จากการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการนับว่ายังเป็นแนวคิดและเทคนิควิธีที่ใหม่สำหรับเมืองไทย และสำหรับสาขาการศึกษา การประเมินโครงการได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาประมาณ ๑๐ ปีที่ผ่านมา โดยเริ่มจากแนวความคิดที่เสนอในรูปของบทความของราฟ ไทเลอร์ (Ralph Tyler)

ลี เจ ครอนบาช (Lee J. Cronbach) และไมเคิล สคริฟเวน (M. Scriven) (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ๒๕๓๐ : บทนำ)

การประเมินโครงการเกิดจากการประสมของคำ ๒ คำ คือ ประเมินกับโครงการ ประเมินตรงกับภาษาอังกฤษว่า *Evaluation* ซึ่ง ประชุม รอคปประเสริฐ (๒๕๒๙ : ๗๒-๗๓) ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึงกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อการตัดสินใจดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และทางการศึกษาได้ให้ความหมายของการประเมินผล หรือ *Evaluation* ว่าเป็น ขบวนการตีความหมาย (Interpretation) และตัดสินคุณค่า (Value Judgment) จากสิ่งที่วัดได้จากการวัดผลการประเมินผลต้องอาศัยวิธีการที่มีระบบแบบแผนในการรวบรวมข้อมูล ตลอดจนเหตุผลประกอบการพิจารณาคัดสินว่ากิจกรรมการศึกษานั้นดีหรือเลวอย่างไร เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมประการใด (เยาวดี วิบูลย์ศรี ๒๕๓๐ : ๗๓) ส่วนคำว่า โครงการ project หมายถึง งานที่มีลักษณะไม่ซ้ำงานประจำงาน ๆ จะเกิดขึ้นสักครั้ง เช่น โครงการหมู่บ้านตัวอย่าง โครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจภายหลังภาวะฝ่นแล้ง โครงการปลูกพืชทดแทน และโครงการเงินฝิ่น หรือโครงการสร้างงานในชนบท ลักษณะเด่นของโครงการคือ การกำหนดเวลาในการเริ่มต้นและสิ้นสุดที่แน่นอน

การประเมินโครงการจึงเป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ในโครงการนั้น โดยพิจารณาแต่ละวัตถุประสงค์หรือพิจารณาตามขั้นตอนดำเนินงาน และนำผลที่ได้จากการประเมินอย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการมาพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่หรือต้องปรับปรุงในส่วนที่มีปัญหาอย่างไร คู่กับการลงทุนหรือไม่ เพราะการจัดโครงการจะต้องอาศัยทุนงบประมาณ ระยะเวลา แรงงานด้วย และตลอดจนแนวทางแก้ไขเพื่อหาข้อปรับปรุงจุดบกพร่องได้ทันทั่วทั้ง

ในการดำเนินการหรือการจัดทำโครงการใดๆ จะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายวัตถุประสงค์ และกลุ่มเป้าหมายเอาไว้เพื่อความสะดวกในการดำเนินการ แต่โดยส่วนมากแล้วยังมีผู้ใช้คำ ๓ คำนี้กันบ่อย ๆ และยังใช้กันอย่างสับสน ซึ่ง อุทัย บุญประเสริฐ ได้ให้ความหมายไว้สรุปได้ดังนี้

Goal จุดมุ่งหมาย เป็นเครื่องสื่อความที่ใช้บอกทิศทางในการดำเนินการ จะบอกอย่างกว้าง ๆ ไม่ผูกความสำเร็จไว้กับเงื่อนไขอันเวลา

Objective วัตถุประสงค์ หมายถึงตัว Out put หมายถึง ผลงาน วัตถุประสงค์จะต้องมีความชัดเจน ต้องแสดงลักษณะชิ้นงาน สิ่งที่จะต้องทำให้ปรากฏผลจากการปฏิบัตินั้น ๆ แสดงผลงานหรือผลผลิต แสดงปริมาณคุณภาพ ต้องเป็นสิ่งที่วัดได้ เห็นได้ สังเกตได้ บอกได้อย่างชัดเจน

Target เป้าหมาย หมายถึงจุดเฉพาะที่แสดงความสำเร็จของการดำเนินงาน ในช่วงระยะหรือขั้นตอนต่าง ๆ เป้าหมายจะแสดงจำนวนเชิงปริมาณ และถูกกำกับด้วยเวลา และ สฤต สันติเมทนีดล ได้ให้ความหมายดังต่อไปนี้

Goal จุดมุ่งหมาย หมายถึง ความมุ่งหมายในระยะยาวของสังคม และมีลักษณะเป็นนามธรรม จุดมุ่งหมายถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการตัดสินใจเพื่อให้บรรลุคุณค่าที่ต้องการ

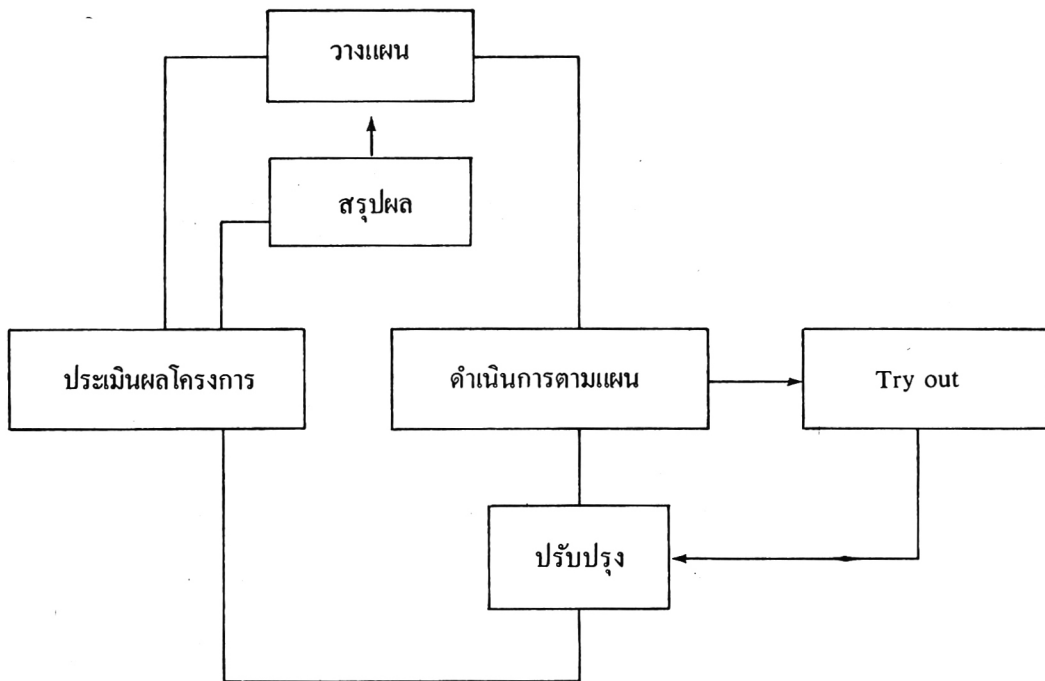
Objective วัตถุประสงค์ มีลักษณะเป็นนามธรรม วัตถุประสงค์แตกต่างจากจุดมุ่งหมายที่วัตถุประสงค์มีขอบเขตในเรื่องระยะเวลาสั้นกว่า และมีขอบเขตความหมายแคบกว่า

Target เป้าหมาย เป็นการแสดงผลขั้นสุดท้ายในแง่จำนวนหรือการวัดผล ความสำเร็จในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือ วัตถุประสงค์ที่สามารถกำหนดเป็นตัวเลขที่แน่นอนในช่วงระยะของการดำเนินงานตามแผนงานหรือโครงการ

ความแตกต่างของคำทั้ง ๓ ผู้เขียนโครงการจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจให้ชัดเจนเสียก่อน เพื่อจะได้ระบุลงในโครงการไม่ผิดพลาด เพราะการประเมินผลโครงการนั้นก็ต้องประเมินผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว การระบุจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายชัดเจน ช่วยให้สะดวกในการดำเนินงานตามโครงการ และยังสะดวกในการประเมินด้วย

ลักษณะงานโครงการที่ดำเนินการกันอยู่โดยทั่วไปนั้น มักจะเริ่มต้นด้วยการวางแผนโครงการ Project โดยผู้ดำเนินงานอาจจะอยู่ในรูปคณะกรรมการหรือผู้ชำนาญการ เมื่อมีแผนหรือโครงการแล้ว ก็ออกทดลองเครื่องมือ (Try out) หรือโครงการนำร่อง (Pilot project) เพื่อควิธีทางในการแก้ปัญหาและนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากนั้นโครงการจึงดำเนินไปตามแผน โดยมีหัวหน้าโครงการ (Project manager) รับผิดชอบควบคุมดูแลให้งานดำเนินเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ จะมีเจ้าหน้าที่ดำเนินงานและคณะกรรมการที่ปรึกษา

จำนวนเท่าใดก็ได้ แต่ที่สำคัญจะต้องมีเจ้าหน้าที่ดำเนินการประเมินโครงการอยู่ประจำโครงการด้วย เพราะการประเมินผลจะต้องทำอย่างมีระบบและสอดคล้องกับแผนฯ ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จโครงการ หรือการประเมินบางส่วนอาจต้องทำหลังเสร็จสิ้นโครงการ ซึ่งต้องระบุไว้ในแผนของโครงการนั้น ด้วย ซึ่งเขียนเป็นแผนภูมิ ดังนี้

การประเมินโครงการการศึกษาอกระบบโรงเรียน รัตนา พุ่มไพศาล (๒๕๒๘:๒๖๔) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินผลโครงการการศึกษาอกระบบโรงเรียน เพื่อจะให้ผลดีที่สุด น่าจะมีเป้าหมายสองประการดังต่อไปนี้

๑. เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กร ซึ่งเป็นลักษณะของงานด้านการบริหาร ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานด้านวิชาการ เช่น ด้านโครงสร้างขององค์กร การวางแผนโครงการ การจัดบุคลากร การจัดหาอาคารสถานที่ การเงิน การฝึกอบรม การประชาสัมพันธ์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านบริหาร

๒. เพื่อปรับปรุงโครงการศึกษา เป้าประสงค์ประการที่สองนี้มุ่งเน้นที่งานด้านวิชาการ เช่น วัตถุประสงค์ของโครงการ นักศึกษา วิธีจัดชั้นเรียน วิธีสอน เอกสารประกอบการสอน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงคุณภาพของการสอน

งานการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมทางการศึกษาตลอดชีวิตของมนุษย์ เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน เป็นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม เป็นการศึกษาแสวงหาคคุณค่าและสาระของชีวิต ให้กับสภาพการดำรงอยู่เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์สูงสุด คือ “ความสุข” ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักในการ

๑. รู้จักตนเองและสังคม

๒. ประจักษ์ในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

เมื่อเป็นดังนี้ ผู้ที่เข้ามารับบริการการศึกษานอกระบบทุกประเภทอย่างสม่ำเสมอด้วยความพอใจ ก็ถือว่าเป็นเครื่องมือประเมินโครงการได้อย่างดีเยี่ยมแล้ว แต่นั่นคือการประเมินแบบไม่มีระบบ ไม่มีรูปแบบ จึงยังไม่เป็นที่ยอมรับ เมื่อโครงการได้สิ้นสุดลง คำถามที่มักจะเป็นที่สนใจได้แก่ *อะไร* คือผลของโครงการทั้งในแง่ผลสำเร็จในเชิงสรุปรอยอดและผลกระทบของโครงการ หรือ *ทำไม* โครงการก่อให้เกิดผลดังกล่าว ดังนั้น การดำเนินงานที่เกิดผลมีความชัดเจนตั้งแต่เริ่มแรก การประเมินโครงการจึงจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง

และสำหรับวิธีการประเมินนี้ รัตนา พุ่มไพศาล (๒๕๒๘ : ๑๖๔-๒๕๒) กล่าวถึงขั้นตอนการวางแผนดำเนินการ มี ๗ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้คือ

๑) พิจารณาว่าเมื่อใดจึงควรประเมิน โครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ดี ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการแสดงความรู้สึก ซึ่งจะเป็นการให้ข้อมูลสำหรับการประเมินผลทั้งสองลักษณะ คือให้ข้อมูลทั้งในด้านวัตถุประสงค์ เชิงปฏิบัติการ และวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการบำรุงขวัญและสร้างความรู้สึที่ดี ตลอดจนเป็นการให้คำแนะนำที่ดีเพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ

๒) การจัดหาทรัพยากร ได้แก่

๒.๑ ผู้ประเมินโครงการ ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับองค์กรควรมีส่วนในการตัดสินใจ
คือ

— นักศึกษา ความคิดเห็นของนักศึกษาอาจได้มาหลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม เป็นต้น

— ผู้สอน จากการสัมภาษณ์ ให้ตอบแบบสอบถามหรือการประชุม

— ผู้อำนวยการสอนหรือผู้บริหาร เป็นผู้ที่ทำหน้าที่สังเกตผลของโครงการทั้งหมด เขาจะตัดสินใจโดยอัตโนมัติและรายงานให้ที่ประชุมของคณะกรรมการบริหาร และผู้บริหารอาจเป็นผู้ริเริ่มและกระตุ้นให้มีการพิจารณาหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการประเมินผลให้เกิดความกระจ่างยิ่งขึ้น

— หัวหน้าฝ่ายบุคลากร เจ้าหน้าที่ประจำการทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชน ผู้ที่นิเทศก์และให้คำแนะนำและจัดการอบรม จะเป็นแหล่งชั้นต้นในการประเมินผล

— ผู้แทนจากชุมชน โครงการการศึกษาจากระบบโรงเรียนที่ให้บริการแก่สาธารณชน โดยเฉพาะรูปแบบการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนจะเป็นแหล่งข้อมูลที่ดี

— ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก การเชิญผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัย เชิญคณะกรรมการประสานงานและบุคคลจากแหล่งอื่นที่เกี่ยวข้องให้มาช่วยในการประเมินข้อมูลที่มีคุณค่า

๒.๒ เงิน จำนวนเงินที่ใช้ในการประเมินจะกำหนดขนาดและความซับซ้อนของรูปแบบการประเมิน

๒.๓ เวลา จำนวนเวลาที่ใช้ในการประเมินขึ้นอยู่กับขอบข่ายของการประเมินและความซับซ้อนของโครงการ

๓) การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม ความสำเร็จของการประเมินขึ้นอยู่กับความร่วมมือของบุคลากรและนักศึกษาอย่างมาก การประเมินต้องได้รับการอธิบายในแง่ที่ที่อยู่เสมอ การประเมินผลจะง่ายขึ้นถ้าบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผน, การให้บุคลากรมีส่วนร่วม จะมีประโยชน์ในการปรับปรุงการปฏิบัติ การรายงาน การประเมินควรเขียนในทางบวก ข้อมูลที่ได้มาจากผู้ตอบแบบสอบถามควรจะต้องได้รับการป้องกันโดยถือเป็นความลับ

๔) การเลือกรูปแบบการประเมิน ขึ้นอยู่กับเป้าหมายที่ต้องการ Morris (Morris ๑๙๘๑: ๕๒-๖๑ อ้างถึงใน รัตนา พุ่มไพศาล ๒๕๒๘: ๑๖๗) แบ่งประเภทของรูปแบบการประเมินไว้ ๖ ประเภท คือ

๔.๑ การประเมินเน้นการกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยา ตัวอย่างนักประเมินโครงการกลุ่มนี้คือ สเต็คและริบพี

๔.๒ การประเมินที่เน้นการตัดสินใจ ตัวอย่างนักประเมินโครงการกลุ่มนี้คือ สตีฟเฟิลบีม

๔.๓ การประเมินที่ไม่เป็นเป้าประสงค์ ตัวอย่างนักประเมินโครงการกลุ่มนี้คือ สคริฟเว่น

๔.๔ การประเมินที่เสนอทางเลือกอื่นได้ ตัวอย่างนักประเมินโครงการกลุ่มนี้คือ โอเว่น

๔.๕ การประเมินที่มีเป้าหมาย นักประเมินในกลุ่มนี้คือ บลูม และโพรวิส

๔.๖ การวิจัยประเมิน นักประเมินกลุ่มนี้คือ กูลตี และแคมเบล

๕) *การดำเนินการประเมิน* โดยไม่คำนึงถึงเป้าหมายและการออกแบบการประเมิน การจัดเวลาที่เหมาะสมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความสำเร็จของการประเมิน ควรทำตารางแสดงว่าเมื่อไรควรจะเริ่มดำเนินการ เมื่อไรการประเมินจะเสร็จ เครื่องมือที่รวบรวมข้อมูลที่สำคัญที่สุด คือ การทดสอบ การสำรวจ การสัมภาษณ์ และการสังเกตจะต้องมีเกณฑ์ทางเทคนิคที่เชื่อถือได้และเที่ยงตรง ผลการสัมภาษณ์และการสังเกตจะต้องเขียนในลักษณะวิเคราะห์

กระบวนการประเมินอาจเป็นผลการทำลายผลการประเมินได้ ถ้าบุคลากรและกลุ่มนักศึกษาที่มีความรู้สึกเป็นศัตรูซึ่งกันและกัน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดขึ้นอยู่เสมอ

๖) *การรายงานการประเมิน* การประเมินที่ทำไปทุกอย่างจะมีผลลัพธ์เท่ากับศูนย์ เว้นแต่จะมีการรายงานผลอย่างชัดเจน เที่ยงตรงและแสดงให้เห็นว่าการประเมินทำอย่างถูกต้อง มีระบบน่าเชื่อถือ ส่วนสำคัญที่ควรระบุในการรายงานผลโครงการประเมิน คือ

๑. นำเรื่อง (Rationale) ความเป็นหรือภูมิหลัง
๒. วัตถุประสงค์ของการประเมิน
๓. รูปแบบของการประเมิน
๔. คำถามหลักที่มุ่งจะหาคำตอบโดยการประเมิน

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๖. หลักเกณฑ์หรือมาตรฐานการประเมิน
๗. การวิเคราะห์ข้อมูล
๘. การกีดกัตตสันใจที่สืบเนื่องกับผลการประเมิน

๗) การปฏิบัติตามผลที่ได้รับ การประเมินโครงการจะมีประโยชน์ต่อเมื่อมีการนำผลการประเมินไปใช้เท่านั้น สิ่งที่น่าสนใจให้นำผลการประเมินไปใช้คือการนำบทสรุปของการประเมินเสนอต่อบุคลากรทุกคน การเสนอด้วยวาจาเป็นเครื่องเสริมการรายงานด้วยการเขียนอีกทอดหนึ่ง แล้วนำไปสู่การประชุมสัมมนาในหมู่บุคลากรเพื่ออภิปรายผลของการประเมินและการนำผลนั้นไปใช้

โดยทั่ว ๆ ไป ที่ผ่านมา การดำเนินงานการศึกษาในระบบโรงเรียนมุ่งการปฏิบัติตามนโยบาย ตามแผน ตามโครงการ แต่มักจะมองข้ามส่วนที่สำคัญ คือการประเมินผลและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำผลการประเมินมาปรับปรุงหรือนำผลมาใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดแทบทุกจังหวัดมีโครงการดำเนินงานตามโครงการ แต่ขาดการประเมินผลหรือประเมินผลแต่ขาดการรายงานผล คือ ดำเนินงานไม่ครบรูปแบบประสิทธิภาพที่ควรจะได้ รับจึงไม่เต็มที ทั้ง ๆ ที่งานน่าสนใจ ทำทายเป็นการดำเนินการเป็นอย่างดี สิ่งทีกล่าวมานี้ น่าจะมาจากสาเหตุปัญหาต่อไปนี้

๑. ขาดบุคลากร คือบุคลากรในแต่ละศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดมีไม่เพียงพอ และบุคลากรแต่ละคนรับผิดชอบงานหลายหน้าที่
๒. บุคลากรขาดความรู้ความชำนาญ คือ งานที่ได้รับมอบหมายไม่ตรงกับความรู้ความสามารถของแต่ละคน ทำให้ปฏิบัติงานขาดประสิทธิภาพ
๓. การบริหารงานในองค์กรไม่ดี ขาดการกระตุ้น ขาดการเสริมแรง ขาดการให้กำลังใจ การดูแลเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ทั่วถึง เป็นต้น
๔. ขาดการพัฒนาบุคลากร ไม่ส่งเสริมการฝึกอบรมเสริมความรู้ที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน ไม่สนับสนุนการศึกษาต่อในการนำความรู้มาพัฒนาหน่วยงาน

๕. ขาดการจัดระบบข้อมูล คือปฏิบัติอย่างเกี่ยว แต่ขาดการจัดเก็บข้อมูล ขาดการบันทึก พวง่าย ๆ คือ ชอบทำแต่ไม่ชอบเขียน

๖. ขาดงบประมาณ

ดังนั้น ในแผนการพัฒนาศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๔) ได้กำหนดไว้ชัดเจนเกี่ยวกับการประเมินผลในข้อ ๗ ดังนี้คือ “ปรับปรุงระบบการบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพด้วยการเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหาร และวางแผนการศึกษานอกโรงเรียนในส่วนภูมิภาค เร่งจัดระบบข้อมูลเพื่อวางแผนการศึกษา พัฒนาระบบนิเทศ ติดตามผล ประเมินผลและสนับสนุนให้ประชากรมีส่วนร่วมในการบริหารงาน กคน.”

งานการศึกษานอกโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เน้นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ได้รับการศึกษาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามระบอบประชาธิปไตย เห็นช่องทางการทำมาหากิน มีคุณธรรมจริยธรรม รับข้อมูลข่าวสารทันต่อเหตุการณ์ และมีโอกาสได้พัฒนาทักษะวิชาชีพ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับการดำรงชีพตามความจำเป็นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นภารกิจหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ตามแผนพัฒนาศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ ๖ กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงจัดโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท (สคช.) ด้วยการประสานงาน ประสานความคิด และผนึกกำลังร่วมกันกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมพัฒนาชุมชน กรมอัยการ กรมอนามัย กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมการปกครอง สำนักงานสาธารณสุขมูลฐาน โครงการนี้ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๐ ดังนั้น เพื่อทราบถึงความก้าวหน้าผลปฏิบัติงานรวมทั้งปัญหาอุปสรรคดังกล่าว และเพื่อแสวงหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจดำเนินงานในอนาคต กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงเห็นสมควรให้มีการประเมินโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตชาวชนบท เพื่อได้ข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียนต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. เพื่อประเมินปัจจัยและกระบวนการดำเนินงานของโครงการ สคช.
๒. เพื่อประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ
๓. เพื่อประเมินผลกระทบของโครงการในค้ำน
  - ๓.๑ การพัฒนากิจกรรมค้ำนการพัฒนาชุมชน การพึ่งพาตนเอง
  - ๓.๒ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาและพัฒนาชุมชน
  - ๓.๓ การได้รับโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น
  - ๓.๔ ความเปลี่ยนแปลงในค้ำนความคิดและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สรุปอภิปรายผลการประเมิน

จากวัตถุประสงค์ข้อ ๑ เพื่อประเมินปัจจัยและกระบวนการดำเนินงานของโครงการ

๑.๑ ทรรศนการที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ

สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมออย่างน้อย ๑ คน และส่วนใหญ่จะปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ๑ ถึง ๓ คนะทำงานประกอบด้วยผู้ประสานงานอำเภอ ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน (คอส.) อาสาสมัครโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท (อคช.) และตัวเจ้าหน้าที่เอง มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรม โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบทอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ($X = ๒.๐๐๘$ $SD = ๐.๐๘๑๙$)

๑.๒ กระบวนการดำเนินงานของโครงการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อนี้สรุปว่า โครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบทมีกระบวนการดำเนินงานของโครงการครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ ตั้งแต่การประชาสัมพันธ์โครงการ เตรียมองค์การ เตรียมสื่อเอกสารเพื่อการเรียนรู้ จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิต และประเมินผล

จากตัวอย่างที่ยกมาให้เห็นสรุปได้ว่า ผลของการประเมินโครงการจะทำให้ผู้บริหารโครงการได้ทราบความก้าวหน้าของงาน ได้ทราบจุดบกพร่องของงาน และนำข้อมูลข้อสรุปที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงงานเพื่อความก้าวหน้าของงานต่อไป

คงเป็นที่ยอมรับแล้วว่าการประเมินโครงการเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง สำหรับงานหรือโครงการ โดยเฉพาะงานการศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งเป็นงานโครงการที่มีรูปแบบการให้บริการที่หลากหลาย ทั้งด้าน รูปแบบกิจกรรมกลุ่มเป้าหมายทุกเพศทุกวัย ทุกอาชีพ ดังนั้นในการจัดดำเนินงาน/โครงการทุกสภาพพื้นที่ซึ่งมีปัญหาที่แตกต่างกันในตำบล/โครงการจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดค่าใช้จ่าย และสิ่งสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ในขบวนการดำเนินงาน ขบวนการทำงาน ด้วยการประเมินโครงการ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่จะแสดงหรือชี้ให้เห็นถึงผลการปฏิบัติงานของโครงการนั้นว่า บรรลุได้ตามวัตถุประสงค์หรือมีประสิทธิภาพแค่ไหน อย่างไร และส่วนไหนที่ควรได้รับการแก้ไข ปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อันจะเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องประโยชน์สูงสุดที่คุ้มค่าต่อไป ทั้งต่อผู้ให้บริการและผู้รับบริการ

บรรณานุกรม

- ประชุม รอดประเสริฐ, “การบริหารโครงการ”, เนติกุลการพิมพ์, กรุงเทพฯ, ๒๕๒๘.
- รัตนา พุ่มไพศาล, หลักการจัดและบริหารการศึกษาออกโรงเรียน, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- ศิริชัย กาญจนวาสี, “บทบาทของการประเมินเพื่อการวางแผนพัฒนาและพัฒนา”, วารสารวิจัยสังคมศาสตร์, ๒๕๓๓.
- อรุณศรี อนันตรศิริชัย “การประเมินลักษณะระบบการทำงานขององค์กร” วารสารวิจัยสังคมศาสตร์, ๒๕๓๓.
- ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง วิชา “ปรัชญา กศน.” กองพัฒนา กศน., ๒๕๓๑
- ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง วิชา “นโยบายการจัดการศึกษา” กองพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน ๒๕๓๑.
- รายงานการประเมินผลโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อชาวชนบท, กรมการศึกษาออกโรงเรียน กรุงเทพฯ : ๒๕๓๓.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ รวมบทความทางการประเมินโครงการ กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.